

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Quo dies tertius et quartus continentur

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1866

De S. Menna Seu Manna V. Fontaneti In Lotharingia. Commentarius
Prævius.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72907](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72907)

AUCTORE
J. B.

Hilarionis obitum audivit Hesychius, in Cyprum rediit, atque post menses fere decem ablatum clam Hilarionis corpus in Palaestinam detulit, Majumæque condidit anno 572 vel 575. Quæ hoc postremo § dicta sunt, in unum collecta, quam sub jicicio, synopsis exhibet.

explicatur.

54 S. Hesychius nascitur anno incerto sub initium sæculi iv vel finem iii.

Amplectitur vitam monasticam sub S. Hilarione probabiliter nec citius anno 528, nec serius 534 Majumæ in Palaestina.

Adhibet omnem curam ab anno 534, saltem usque ad annum 536, ne clam aufugiat Hilarion.

Comitatur Hilarionem in Egyptum anno 539 aut certe circiter.

Migrat in Oasin et cum Hilarione capitis periculum subit anno 561 vel 562: indeque in Pa-

læstinam abit, degentes Majumæ fratres inuisurus. D
Invenit post multum, cum vitæ, tum laboris S. Hilarionem in Sicilia, ducitque in Dalmatiam primo, deinde in Cyprum anno 563.

Missus hinc alteris vicibus ab Hilarione in Palaestinam ad visitandas antiqui monasterii reliquias, ad Hilarionem apud Paphum morantem rediit anno 567, suadetque magistro, ne Cyprum deserat, sed secretiorem potius in eadem insula locum deligat.

Hæres scribitur ab Hilarione anno 571 vel 572, ejusque demortui exivias e Cypro in Palaestinam defert anno 572 vel 575, et terræ honorifice mandat Majumæ, vitamque monasticam profiteri pergit. Cum porro lateat, quamdiu deinceps in vivis Hesychius fuerit, annum 575 initio Commentarii adscripti, veluti illum, quo postremum floruisse, certius scitur.

DE S. MENNA SEU MANNA V.

FONTANETI IN LOTHARINGIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I. S. Mennæ Acta et natales.

J. B.

B

SUB FINEM
SÆCULI IV.
S. Mennæ,
cujus Acta
aliaque mo-
numenta,

Quod usu venire solet Sanctorum Actis, quorum res gestæ longo ab eorum obitu intervallo, et pene deleta temporis diuturnitate earum memoria, posteritati transmittuntur, nimirum ut Actorum illorum sin minus præcipua capita, varia certe adjuncta in dubio plerumque versentur, et fidem integram certamque apud eruditos non inveniant, ul æque S. Mennæ seu Mennæ Actis accidisse, videmus. S. Mennæ Vitam, cui initium: Clemens mundi Reparator, ad nos olim a P. Chiffletio missam fuisse, in Catalogis nostris reperi. Vitam vero ipsam invenire nusquam potui: incidi tamen in illius, quantum quidem apparet, Fragmentum aliquod, cui hæc subscripta leguntur: Presbyter de Pusieux Joannes Reginaldus le Petit testatur, hæc descripta esse ex codice vetustissimo manu picto, in multis lacerato, antiquitate sua, usu temporum, hominumque injuria ut plurimum obscuro. Descripsit illud P. Papebrochius ex apographo, quod ad P. Sirmondum miserat subscriptus Fragmento presbyter. At quantumcumque codex ille præ se ferat antiquitatis indicia, is tamen est, qui S. Mennæ ætate sit longe posterior. C
Superiore vero sæculo S. Mennæ historiam Gallice typis edidit Joannes Ruyr, San-Deodalensis ecclesie cantor atque canonicus, part. iii lib. i. Antiquitatum Vosagi cap. 21 partim ex antiqua (idem enim, quod mox memorata S. Mennæ Vita, Ruyrianæ narrationi exordium est) S. Mennæ Vita Ms. e Portu suavi accepta, partim ex Ruperto abbate Tuiensi, quibus ecclesie Liberdenensis manuscripta accesserunt; adeo ut amissa apud nos S. Mennæ Vita jacturam Ruyrius, laudatumque Fragmentum utcumque resarciant.

que de illa
meminerunt,

2 Rupertus S. Mennam ejusque germanos fratres et sorores obiter attigit in Vita S. Eliphii martyris, quæ apud Surium est ad diem 16 Octobris, sæculo duodecimo, Albani S. Martini Colonia Agrippinensis abbatis rogatu conscripta. Facem Ruperto prætulit auctor quidam anonymus, qui primus, Rupertique temporibus longe anterior, S. Eliphii res gestas persecutus est: præter hunc, quem consideret, Rupertus non habuit. Simplex nimis et subobscura Benedictinis Patribus anonymi videbatur oratio; eaque de causa Rupertum impulerunt, ut sancti martyris, cujus reliquias possidebant, res gestas comptiore et clariore stylo recuderet. Perisse anonymi lucubrationem, Tillemontius Nota 12 in persecutionem Juliani et Bailletus in Tabula critica Auctorum et Actorum mensi Octobri præfixa videntur innuere: sed, mea quidem sententia, perperam: quamquam

enim Rupertus antiquiora S. Eliphii Acta non parum immutavit, sunt tamen nonnulla, quæ ipsissimis anonymi verbis expressit: nimirum hæc, quæ tamquam anonymi citat: Considera, cæsar, quia tibi et nomini tuo non prospera, sed adversa prophetat, et sine ullo tui timore contra tuam potentiam audacter rebellat: item hæc: Eliphii (sic Julianum sancto Martyri extrema minitantem inducit anonymus) quare deos dissipasti et incantationibus nefariis ad nihilum deduxisti? Nisi meo obtemperes præcepto et renoves deos atque colas, quos minutatim confregisti, gladius meus caput tuum dividet particulatim. Jam vero geminum habemus S. Eliphii Passionis exemplar, alterum e Ms. vetusto S. Viti in Gladbach descriptum et cum Ms. S. Maximini Treviris collatum, alterum e Ms. codice cenobii S. Magni Ordinis Canonicorum Regularium S. Augustini ad pedem Pontis Ratisbonæ in Bavaria desumptum, quod utrumque eadem phrasi, verbisque, uno altero demptis, isdem refert tum delatoris calumnias, tum Juliani minas: quod sane argumentum est, ipsam anonymi lucubrationem Ms. utroque contineri.

5 Admodum recens est, teste Tillemontio, S. Eliphii Vita, quod de ea, quam Rupertus scripsit, verissimum est: sed nec multum antiquitatis habet ea, cujus auctor anonymus est, comparate ad S. Mennæ ætatem. Ea enim secundum anonymum Juliani apostatæ temporibus floruit: ille autem S. Mennam in loco, qui Porsès dicitur, seu in Portu suavi conditam scribit. Cum itaque S. Mennæ corpus ad Portum suavem sub Brunone Tullensi episcopo ac summo deinde Pontifice, anno supra millesimum trigesimo sexto, ut in decursu videbitur, primum translatum sit, consequens est, ut ante hunc annum scriptum suum non elucubravit anonymus, atque adeo sæculo tantum Rupertum ætate superavit, licet hic illum se longe antiquiorem nominavit. Neque tamen multo post scripsisse dicendus est, tum quod Rupertus, qui anno 1157, auctore Miræo, e vivis abiit, eum se longe antiquiorem nulla veri specie dicere alias potuisset, tum quod id suadet codicis Ratisbonensis, cui S. Eliphii Vita inserta est, vetustas, quam 700 facile annorum esse, conjicit, quisquis tandem in Ratisbonensi apographo nostro locum, unde S. Eliphii Vita accepimus, annotavit. Porro cum idem quoque de S. Menna in Portu suavi condita etiam Acta S. Libaræ memorent, nec illa ante annum 1056 in lucem prodierat. Et his quidem colligere pronum est, nulla esse ex Actis laudatis, quæ eorum omnium, quæ continent, fidem faciant certam; scateatne autem tot erroribus anonymi S. Eliphii Vita, quot illam, quam tamen non vidit, Bailletus in Tabula

E

haud valde
antiqua sunt,
F

A *Tabula critica Auctorum et Actorum laborasse non dubitat, ad diem 16 Octobris S. Eliphio sacrum examinari poterit. Ad S. Mennæ natales me converto.*

Bactii et Lientrudis filia,

4 *Solimariacæ, cujus itinerarium Antonini meminuit, Leucorum olim oppido, nunc vico Soulosse vernacule dicto, et Novo castro Campaniæ Gallicæ Tullum euntibus versus Veram fluvium obvio S. Mennæ natales Ruyrius alique, nonnulli vero Tullio adscribunt. Haud procul Solimariacæ sedem præcipuum fuisse, illi aiunt, S. Mennæ parentes Bactium et Lientrudem, olim quidem insignem atque spectabilem, at modo temporum vetustate omnino collapsam. Patrem in loco, cui propterea Bactimani nomen sit inditum, at hodie ignoto sepultum; matris vero corpus in ecclesiam S. Petri Romarici aliquando translatum voluit, nimirum Tullio, ubi et mortuam et a S. Eliphio sepultam fuisse, hujus Acta commemorant. Nancemur inter et Pontem Motionis juxta vicum Mosellæ adjacentem (Pompey Galli vocant) vetus inscriptio legitur Gothicis characteribus eazrata, qua teste, e Catalauniæ regibus Bactius originem duxit. Riquetius in Systemate chronologico episcoporum Tullensium, licet legere mallet ex Catholica regis prosapia, fieri tamen potuisse credit, ut Catalaunia Hispaniæ regione Bactii progenitores oriundi fuerint: at Calmetus lib. v Historiæ Lotharingicæ id de Catalauno ad Matronam Campaniæ Gallicæ civitate potiori jure interpretandum, existimat; cui equidem favet inter Campaniæ Lotharingicæ vicinia, et Bactii in utriusque confinis commoratio; multos autem, senescente sæculo quarto, in hisce Franciæ Alemanniæque tractibus regulos exstitisse, testis frequens Ammianus est.*

quorum eorum

5 *Multam porro prolem Bactius et Lientrude suscepit; cujus si numerus quaeritur, Acta Actis, auctores auctoribus adversantur. E sexu virili duos, SS. Eliphium et Eucharium sub Juliano martyrium passos; tres vero e sexu femineo, S. Mennam, quæ utrum martyrii palmam adeptæ sit, nec ne, antiquitas tacuit; SS. Libariam et Susannam, quæ illibata virginitatis lilio martyrii lauream adjecerunt, S. Eliphii Acta recensent. His consonant Acta S. Libariæ et Breviarium Tullense anni 1553, quod Lectione 7 de S. Euchario ad diem 27 Octobris ita habet: Genuerunt (Bactius et Lientrudis) tres sorores sanctissimas, virgines in sanctimoniali habitu et voto cum perseverantia Domino famulantes: Mennam videlicet in Portu suavi sepultam, Susannam in Campania tumulatam, et Libariam pro confessione fidei decollatam. Verum tribus SS. Eliphii et Eucharii sororibus S. Gontrudem seu Gertrudem et S. Odam S. Mennæ Acta adjungunt, uti et Pompejana, de qua num. præcedenti sermo fuit, inscriptio his verbis apud Calmetum expressa: Ex Catalauniæ regis prosapia Bactii et Lientrudis editi sunt nobilissimi sanctique subscripti; videlicet S. Eucharius, S. Eliphius, S. Libaria, S. Susanna, S. Oda et S. Gertrudis, quorum dignis suffragiis et gloriosis meritis cum ipsis associemur in cælis. Hi felices prælibati Juliani gladio truncati sunt. De S. Gontrude nihil peculiare scriptum invenit. Sancta quedam Oda virgo ad diem 16 Februarii in Breviario Tullensi anni 1553 annuntiat: eademne sit, an alia, in Supplemento Februarii discuti poterit.*

femineam prolem,

6 *Neque anonymus S. Eliphii Actorum scriptor, neque Rupertus abbas, neque citatum Tullense Breviarium S. Gontrudis et S. Odæ meminerunt, quamquam reliquam Bactii progeniem accurate enumerant: ex quo fit, ut dubium merito videri possit, num hæc S. Mennæ sororibus adficiende sint: maxime si, quod Calmeto visum est, Pompejana inscriptio sæculum xiii aut xiv non præcesserit. Hanc vetustatem non admodum magnam sapere, laudatus num. 4 Riquetius non distulit; si temporis, quo prædicti Sancti floruisse creduntur, ratio habeatur: contendit tamen, illius auctores traditione antiqua eo permotos, monumentisque usos fuisse longe superioris ætatis; quamquam de suo certis incerta, aut veris falsa nonnulla fortasse adjecerint. Verum, ne gratis ista*

excogitata dicamus, quid causæ est, cur Rupertus sæculo xii, cur anonymus sæculo proxime superiore S. Gontrudis et S. Odæ ne verbo quidem meminerint? Justam igitur suspicandi causam præbent, aut antiquam illam traditionem (quantum ad illas pertinet) monumentaque, cum scripserunt, non exstitisse, aut certe non ea illis visa esse, quibus fides esset adhibenda. Cur denique sæculo xvi Tullensis Breviarii editores S. Gontrudem et S. Odam pari silentio involunt, quos utique traditio, monumenta prætensa, memorataque inscriptio non latuere?

AUCTORE J. B.

7 *Libertiore hic crisi Calmetus utitur, quem suis verbis Latine redditis disserentem audiamus. Non est, inquit, unde rectius librum hunc quantum ordiamur, quam a primorum diocesis Tullensis martyrum historia, qui anno cccxii sub imperatore Juliano Jesu Christi fidem professi sunt. Utinam eorum Acta illius ætatis Christiani mandassent litteris! negotium nobis modo non faceretur veri incertique, quod illi traditio vulgaris adject, discretio. Contendere nonnulli, S. Eucharium, S. Eliphium, S. Libariam, S. Mannam, S. Gontrudem, S. Susannam (æquis scriptorum hos Sigmaro adscripsit, aut Bactio, quæ sequuntur?) S. Hoildem, S. Menehoildem et S. Amam vel e Lintrude Bactium, vel e Liutrude suscepisse Sigmarum. At cum rem perscrutamur, eorumque historiæ epochas atque adjuncta componere volumus, ab hac cogimur opinione discedere, et asseverare, S. Eliphium, S. Eucharium et S. Libariam, quorum (ut constans regionis traditio fert) martyrium sub Juliano anno cccxii contigit, seculo fere superasse Virgines ceteras, de quibus modo dicebamus, quæ sub Alpino Catalaunensi ad Matronam episcopo circa annum cccclxi floruerunt. Subdit post pauca: Neque negare, neque prorsus affirmare audentibus, tres hosce Sanctos (Eucharium, Eliphium et Libariam) fuisse carnis cognatione germanos, dicere nobis sufficit, ejusdem fidei, perfectæque caritatis nexibus, et unius pro fide Christiana passionis societate vere fuisse conjunctos.*

Calmetus

E

8 *Lib. vi ejusdem Historiæ ita proseguitur: Quo minus de SS. Menna, Lutrude, Pusinna, Francula, Hoilde, Menehoilde, Ama et Liberata, de quibus ad annum cccxii jam dictum est aliquid de S. Gontrude et S. Susanna nihil expresse statuit) loquamur, longius differre non possumus. Erant hæc Sigmarum comitis Penthensis et conjugis ejus Liutrudis filia, easque sanctorum martyrum Eliphii et Eucharii sorores fuisse, historici multi affirmant. Ne ab hac opinione prorsus recederemus, S. Libariæ, præfatorumque martyrum martyrium eidem tempore illigavimus. Credibile tamen est admodum, ob diocesium Catalaunensis et Tullensis confinia, aliarumque in hac, aliarum vero in illa cultum, pie creditum fuisse, nefas haud esse, eas invicem præripere, assertumque, primorum Tullensium martyrum sorores fuisse, ut Tullensis diocesis splendori cederet, quod ad Catalaunensem jure spectabat. Verum cum rem citra præoccupatæ mentis affectum perpendimus, adjunctaque incerta secernimus, ut certis solum inhæreamus, mox liquido sequitur, Sigmarum et Liutrudem nobili apud Perthenses loco fuisse, quos multa prole Deus impertiit, quæ variis dispersa locis, inclinante seculo v et S. Alpini tempore, circa annum cccclxi sese totam divino obsequio consecravit. De S. Menna speciatim hæc habet art. 59: S. Menna sive Manna eadem forte est, quæ S. Ama, Amea vel Imma, ob nomen, ut reor, qualemcumque affinitatem parumque idoneam, ut rem per se verisimilem reddat.*

cum Sigmarum filiabus,

F

9 *Duo sunt in hoc Calmeti discursu, quorum alterum non omnino mihi displicet, alterum vero probare minime possum. Neque enim ego in primis fraternæ cognationis illud vinculum, quod inter SS. Eliphium, Eucharium, Libariam, Susannam et Mennam intercessisse dicitur, ausim pro certo habere; sane admodum mihi apparet verisimile, post exactas tot annorum, imo sæculorum periodos, factasque olim tot rerum vicissitudinibus Gallias, genuinam*

uti et S. Ymman cum S. Menna,

AUCTORE
J. B.

genuinam sinceramque horum martyrum notitiam, ut fit, sensim ex hominum evanuisse memoria. Neque præluisse recentiorum temporum scriptoribus quidquam reor, præter incertos vagosque vulgi rumores: unde acciderit, ut hi Sancti, etsi nulla forte fuerint inter sese sanguinis cognatione conjuncti, diversisque temporibus vixerint, in unam fuerint constati familiam, forte ne vicinæ Campaniæ, quam septem Signari filix exornarunt, hæc ex parte Lotharingia videretur inferior: sic S. Gontrudem, sic S. Odami quoque postmodum fuisse adjectam, ex dictis num. 6 verosimillimum fit. Quod autem S. Mennam eandem ac Aman vel Ymmam (nam et hoc modo S. Ama Signari filia invenitur appellata) esse conjicit, id plane perperam facit. Septem enim Signaro filix (neque enim usquam his plures inventi) fuisse traduntur. Harum Ymma, inquit Acta S. Pusinnæ ad diem 25 Aprilis a Papebrochio illustrata, prima fuit: hic * Othildis (alias Hoildis) successit: hæc subsequuta est Lutrudis: postquam Pusinna est nata, cujus memoriam recensuram: huic [proxima] Francula in hujus luminis auras processit: inde Libera edicta * est: Magenhildis novissime genita chorum sanctæ virginitatis complevit, Spiritus sancti gratia septiformi rutilantem. Jam vero inter has ne una quidem est, quæcum possit S. Menna confundi, ut ostendo.

* huic

* edita

B
parum consequenter

10 In primis autem de S. Francula et S. Libera seu Liberata (suspecta sunt hæc Papebrochio nomina, eo quod idem diversis linguis significant) illud observo, eas superiore sæculo, cum librum suum Gallicum, qui de Sanctitate Christiana Trecentium est, Des-querroisius (quem consule ad annum 470) publici juris fecit, non modo cultu sacro caruisse, sed ne nomine quidem tenus innotuisse in Gallis, donec earum seu vera seu ficta nomina Mss. Germanica in reliquarum Signari filiarum Actis protulerunt in lucem. Contra non sæculo superiore dumtaxat S. Mennæ memoria, cultusque, sed pluribus etiam ab hinc sæculis in Lotharingia viguit, quemadmodum de ejus cultu dicenda declarant; nec aliunde solidi quidpiam Calmeto suppetere reor, propter quod debeat cum harum alterutra S. Menna confundi. Quod ut de ceteris quoque evictum dem, præter Calmetum, auctorem alium non adhibeo: hæc enim si percuñcter, ubi locorum ceterarum corpora primum sepulta, quæ deinde translata fuerint? S. Lutrudis corpus, inquit lib. vi Historiæ Lotharingicæ art. 34 et seqq., primum sepultum est in sacello, quod S. Mauritio exerat, ac Corbeiam Picardiæ (verius forte Saxoniam; videsis tom. VI Septembris pag. 449) delatum est postmodum. S. Hoildis exuvie variis modo dispersæ sunt locis: iis pagus Perthensis primum politus est: postea vero sub Henrico Campaniæ comite Trecentis S. Stephani templum, quod ille nuper exerat. Hinc denique alterum S. Hoildis brachium abbatia Sanctæ cognominis, tertio fere lapide a Baroduceo inter Occidentem et Septentrionem sita, alterum vero Parisiense S. Germani suburbium acceperunt. Prodigiorum, quæ sublata e vivis S. Pusinna patravit, Bansonensis vicus spectator fuit, unde anno 860 Corbeiam Saxoniam ejus ossa transecta fuerunt. S. Menchoildis corpus dudum in abbatia S. Urbani diocesis Catalaunensis asseratum fuit; cujus deinde translata est pars aliqua ad oppidum Campaniæ, quod ab illa Fani S. Menchoildis appellationem invenit. Perthi denique in odore sanctitatis S. Ama sive Ymma obiit, cujus reliquiæ in prioratu ipsi cognomini haud procul Javis villa, anno 1367 a PP. Benedictinis ad Franciscanos devoluto quieverunt.

confundit.

11 Quibus positis, manifesto consequitur, si ex illarum numero S. Menna fuit, eisdem quoque locis sacrum ejus corpus debuisse terræ reddi et asserari exuvias. Atqui Calmetus prorsus oppositum scribit. Fontanetum, inquit, inde (S. Menna) discessit, locum oppido fertilem et cultoribus frequentem, in eoque ad obitum usque versata est. Sepulturam nacta est in ecclesia illius loci, cujus hodieque patrona est. Nec annus, nec dies obitus

scitur: attamen ejus festum in Portu suavi in Octobris colitur cum Octava. Bruno episcopus Tullensis, dictus postea Leo Pontifex hujus nominis nonus, cum abbatia Portus suavis manum ultimam adjecisset, S. Mennæ reliquias eo transtulit anno MXXXVI. Neque id unus Calmetus asseruit, sed vel ex ipsa Pontificis Bulla data Calendis Octobris anno Pontificiæ suæ dignitatis 2, Indictione 5 manifestum fit: ita habet: Hæc ergo me considerante, dum in initio nostræ ordinationis sui Dei dono Leuthorum præsul electus; interea sollicitudinis meæ studio mihi innotesci contigit, quod prædecessor meus venerabilis Bertholdus quoddam cœnobium ex pontificali præbendæ sumptibus, in villa, quæ Portus suavis dicitur, construere cœperit, sed sine præreperit, bonum opus ad finem usque minime provexerit: cujus sanctam intentionem conspiciens, et aliquantulum portionem in ejus mercede devotionis adipisci cupiens, cœptum laborem, Christo favente, perexplere studui, cœtumque sanctimonialium Deo ibidem servitium congregavi, et locum in veneratione gloriosæ Virginis Genetricis Mariæ et sanctæ virginis Mennæ IBIDEM CORPORE QUIESCENS consecravi. Fateor, Calmetum memoratas Virginum historias fide aliena, non ex sua recitasse sententia: verum quæ de earum reliquiis modo dicta sunt, ut sunt recentiora, ita et firmiora credimus, quam ut refelli facile possint: neque his quidquam Calmetus opposuit.

12 Restat, ut de loco S. Mennæ natali dicamus: sunt, qui eam vel certe Eliphium Tullio adscribant; ut Baronius ad annum 562 et Lahurier in Menologio Virginum; sunt, qui Solimariæ, ut Acta S. Mennæ, ut Ruyrius, Arturus, aliique. Sollerius tom. II Augusti, pag. 10, dum Rapinium carpit, quod cum S. Memmo Catalaunensi episcopo S. Leodegarii apud Perthenses in Campania cultum et S. Mennam conjungat, hæc quoque Campaniæ Sanctis annuere videtur, cum ait: Id miramur, de conciliandis temporibus tam parum sollicitum fuisse Rapinium ut Sanctos multis sæculis a S. Memmo remotos, ipsi conjungendo censuerit, ac si gloria ejus non satis se consuluisse existimaret, nisi præcipuorum Campaniæ Sanctorum institutionem eidem adscriberet. Sed vel Leodegarii præcipue respectu, vel S. Mennam ea de causa adjecti, quod in Campania sacro fonte lustrata fuerit, annosque juveniles magnam partem exegerit, ut quidem ejus Acta testantur. Denique Scoti etiam S. Mennæ natales sibi vindicare nituntur. Usserius lib. de Britannicarum ecclesiarum primordiis in Addendis et Emendandis pag. 1069 Baronium et Saussayum arguit, quod SS. Eliphium, Eucharium, Libarium et Susannam Tullenses fuisse, affirmant; quippe, qui, Usserio iudice, habitatione quidem Tullenses fuere, patria vero Scoti, et regio quidem genere. Quid ita? Ex transmarinis Scotorum finibus hæc partes (Tullensium scilicet) moris erat expetisse multos, ut ex Actis S. Mansueti ab Adsonne monacho conscriptis Usserius declaravit. Si nos pariter docuisset Usserius, qui e testimonio tam vago consequens fiat, hos quoque singulares Sanctos in Gallias appulso esse e Scotia, aliquod profecto operæ pretium retulisset.

15 Dicit fortasse quispiam, SS. Valerium, Marternum, Eucharium aliosque S. Mansueti, primo Tullensium episcopo, natione Scoto, fuisse peregrinationis comites, ac proin in eorum numerum referendos esse ceteros S. Eucharii germanos: verum is Eucharium Tullensem cum Trevirensi inepte confundet. Sed quid de regio Sanctorum stemmate? Audi Dempsterum lib. v Historiæ Ecclesiasticæ gentis Scotorum. Num. 435 ita loquitur: S. Elifius, filius regis Scotiæ Fincormaci, ut existimo, aut sane Crathlinthi, ut aliis visum. Et num. 892: S. Menna virgo regia, soror SS. Eliphii et Eucharii, nec non Libariæ et Susannæ. Hæc ille: at, qui de rebus Scoticis agunt Buchananus, Boethius, Lestæus seu Turnerus nullam Crathlintho prolem attribuant; Fincormaco vero solos Eugenium atque Euthodium, quos regno nondum maturos moriens pater reliquit.

Regium

A Regium itaque S. Mennæ genis commenti loco habemus : nec alia de causa, ut putamus, Crathlintho aut Fincormaco patre S. Mennam natum, Dempsterus scripsit, quam quod id exigeret ratio temporis, quo S. Mennam, nimirum vergente ad finem sæculo IV, floruisse, opinatus est. Quod autem ad patriam ejus transmarinam, seu Scotiam, seu Hiberniam, seu denique Britanniam attinet, fateor, esse, quod scrupulum movere cuiquam possit. Est autem hoc: sancta quædam Menna invocatur in Lilitanis vetustissimis Anglicanis, quæ et Sanctos plerosque ignotos, publico olim apud Anglos in honore habitos, complectuntur, et a Mabillonio tom. II Analectorum pag. 678, labente sæculo VII, Anglicanæ ecclesiæ in usu fuisse, ostenduntur. Quod si hæc eadem sit, ac illa, de qua nobis est sermo, non absurde quis suspicetur forsasse, eam idcirco illis insertam legi, et in Britannia cultam fuisse, quod vel in Britannia, vel in circumjacentium insularum aliqua hauserit vitam, e qua discessit in Gallias. Conjectura est, quam tanti facies, quanti volens. Ego, etsi, quod secure sequar, nihil inveniam, malim lamen Actorum quicumque auctoritati cedere, Gallorumque traditioni, quam transmarinæ adherere; maxime cum num. 23 S. Mennam assignatur simul, quæ verosimiliter a S. Menna Lotharingica diversa sit, et forte eadem ac illa, quæ in supradictis Lilitanis memoratur.

B floruit forte sæculo IV.

14 Quæ de incertis S. Mennæ natalibus modo dicta sunt, incertam pariter reddunt illius ætatem : vixisse tamen sub finem sæculi IV, concors est et constantior plerorumque assertio. Calmetum enim nihil moror, qui eam ad finem sæculi V distulit; etenim ea solum de causa id fecit, quod S. Mennam Stigmaro satam esse, suspicatus fuerit. Ceterorum vero plerique, ut eam SS. Eliphi et Eucharit, quos circa Juliani apostatæ tempora passos credunt, sororem rati sunt, ita et illam eadem fere ætate floruisse, tradiderunt. Dempsterus anno 561, circa annum 580 Arturus et Lahierius obitus, scribunt; sed vacillant eorum fides; unde enim exploratum perspectumque habere poterunt, quod monumenta antiqua tacuisse, in superioribus vidimus? Rapius in Annalibus Catalaunensibus S. Memmio, quem a S. Petro in Gallias missum putat, S. Mennam facit æqualem; quapropter a Solerio in Commentario ad vitam S. Memmii tom. II Augusti merito rapulatur. In eadem, qua Rapius, de misso sæculo I in Gallias S. Memmio, opinione Ruyrius fuit; cumque S. Mennam Juliani ætate floruisse, existimaret, manuscripserat Portus suavis, in quibus illa a S. Memmio ad virtutem pietatemque Christianam instituta dicebatur, hæc ex parte corrigenda monuit, et episcopi nomen, cujus magisterio usu fuisse fertur, caute suppressit. At quoniam ad S. Mennæ institutionem delapsus noster est sermo, ut tum de hac, tum de reliquis, quæ ad S. Mennam pertinent, deinceps agamus, rerum serie admonemur.

§ II. S. Mennæ gesta et cultus.

Ab ineunte ætate pietati innutrita.

Quandoquidem de S. Mennæ natalibus jam actum, reliquum Actorum ejus, seu potius Fragmenti nostri textum serièque brevi sermone percurram, vel ob id maxime, quod pauca deinceps occurrent, quæ commentatione indigeant. Primum itaque, si fidem Actorum auctoritatemque sequimur, futuram Puellæ sanctitatem, animique pulchritudinem cum præstans corporis forma, tum indolis præclaræ igniculi jam prænuntiabant, cum ad Catalaunensem episcopum a parentibus missa est, Christianæ fidei rudimentis induenda et communis novæ piaculari fonte expianda : rerum ad quem? Ad S. Alpinum (vixit ille circa annum 461, probante Stillingo in Commentario ad ejus Acta ad diem 7 Septembris) ut quidem Calmetus credidit, sed falsa, ut dixi non semel, opinione deceptus. Displicuit Ruyrio S. Memmius, quem tamen Fragmentum nostrum, uti et Portus suavis manuscripserat, ipsomet Ruyrio teste, signarunt : nec mirum : sanctum enim Memmium sæculo I, sanctam vero Mennam IV vixisse, putabat; atque ita non co-

hærebant temporum nota. Verum si Catalaunensis episcopatus exordium ad finem sæculi III cum Gallia Christianæ auctæ editoribus et Stillingo proximè citato referas, ac S. Memmio seu Mangio annos 80 episcopatus Actorum ejus auctorem, aliosque secutus, tribuas, Juliani persecutionem vidisse is potuit, qui debacchante in Gallias, S. Menna seu Manna domo paterna, fratrum, sororumque suarum exemplo, egressa, solitudinem petisse dicitur; potuitque similiter illa sancti præsulis curæ industriæque committi, imò et ab illo nomen suum invenire, a quo non solum sacris undis lustratam, sed etiam e sacro fonte susceptam fuisse, Fragmentum nostrum et Ruyrius refert; cujus rei exempla nonnulla tomo I Octobris in Commentario prævio ad Acta S. Remigii num. 124 et 125 proferuntur. Quod si diurnum adeo ecclesiæ Catalaunensis regimen, putes, S. Memmio non posse concedi, haud magno opere quidem repugnabo; at ea ratione nihil solidi reliquum fiet, unde definias, quis e S. Memmii successoribus S. Mennæ curam institutionemque suscepit.

AUCTORE J. B.

16 Quid porro Acta memorent, videamus. Fidei et adultæ Christianæ elementis imbutam S. Mennam, et sacris undis purgatam Catalaunensium præsul (quisquis ille fuerit) parentibus remisit; at ea lege, ut, evoluto quinquennio, reverteretur. Bona igitur parentum venia dicto tempore ad magistrum illa rediit, ut jam ætate maturior, ita et uberioribus celestis doctrinæ rivulis irriganda : ne autem sanctioris vitæ præceptis quotidianæ pietatis exempla deessent, puellarum diu noctuque Christo famulantium monasterio Filiolam providus præsul consignavit, ut quidem ait anonymus : qua in re, vereor, ne a vero forte discesserit : dum enim S. Mennam, sublatis e civis circa Juliani tempora ejus parentibus, jam nubilem facit, haud multo serius, quam circa medium sæculum IV natam esse, oportet. Quod si tum temporis virginum monasterium Catalauni existerit, potuit id cum antiquioribus Gallia monasteriis, quæ illic sæculo IV primum exorta sunt, de vetustate contendere : nec tamen illius meminit Thomassinus de veteri et nova Ecclesiæ Disciplina part. I lib. III cap. 12; non Antonius Dadinus Alteserra lib. I cap. 4; non Hippolytus Helyot in Dissertatione prævia de Origine et Antiquitate vitæ monasticæ § 9; non Mabillonius tom. I Annalium Benedictinorum pag. 6 et 10; quibus locis de prima monasteriorum in Gallias origine et propagatione singuli disserunt. Ut sit, potuit virginibus aliquot, quarum virtutem Catalaunensis episcopus perspectam habebat, S. Mennæ institutio curaque committi, earumque domicilium, licet forte privatam, ab anonymo nostro monasterium, etsi minus apte, nuncupari.

F suscepto velo sacro,

17 Altera hæc apud Catalaunenses S. Mennæ commoratio per alterum quoque quinquennium tenuit; quo exacto, ad paternos lares regressa est : ubi haud multo post, quam altas interim egisset in virtute radices, declaravit. Nuptias enim, quas illi pater injunxerat, animo constanti rejecit, non voluntatis contumacia, sed castimoniam et celestis Sponsi amore. Cumque perficiendis præstituto die nuptiis non exoratus pater instaret, fuga sibi consulere Filiam compulsi : paucis itaque comitata Catalaunensem episcopum clam patre adiit, ut pudorem virginium, quo doctore dicerat, eodem defensore integrum intaminatumque servaret. Ut in conspectum episcopi admissa est, tacuit illa primum, quod conceperat animo, propositum : at postillie coram consessu publico sacrum velum, quod secum tulerat, obtulit, et ut illo tegetetur, vehementer expetivit; facileque voti compos effecta fuisset, nisi promptum præsulis animum patris et sponsi metus retardasset : sed quod facere crebatur episcopus, manus perfecit angelica. Hinc, opinor, Arturus et Gononus S. Mennæ monachæ nomen adjuvant : at nomen monachi vel monachæ dupliciter accipi potest : Primo, ut significet, id, quod ipsum nomen importat, inquit Papebrochius tom. III Maji pag. 295, ut intelligatur Monachus esse, vitæ a mundano strepitu rerumque temporalium cura reductæ sectator, hujusmodi vitæ propositum

ACCIORE
J. B.

positum seu votum externa aliqua habitationis, victus, vestitusque a vulgari mundanoque discrepantis, singularitate professus. Secundo MONACHUS dicitur, et nunc fere solum intelligitur is, qui cum externarum abdicacione rerum propriae etiam voluntatis arbitrium abdicavit, ut fiat membrum alicujus religiosi coetus, sub obedientia viventis, cum obligationis perpetuae vinculo, quantum ex sua quidem est parte, insolubili. Priori quidem modo S. Mennam monacham fuisse, facile dedero, posteriori non item.

solitariam
vitam auspi-
catur.

18 Ceterum tanti prodigii ea vis fructusque fuit, ut non modo paterni duritiam animi flexerit, sed tubens etiam concesserit pater Filiae locum, in quo arbitrato suo sibi Sponsaque caelesti vacaret: neque enim audiendi videntur ii, qui ab irato patre ob invidiam castitatis propositum interemptam volunt, quos inter, gladio percussam, Dempsterus scribit; quae eorum assertio neque Bactii, hominis Christiani, pietati congruit, neque ullo, ut in Actis S. Eliphii videre est, antiquitatis testimonio confirmatur, nec denique apud auctores numero auctoritateque potiores invenitur. Difficultatem patitur, quod sequitur: Ea tempestate, inquit Fragmentum nostrum, idemque apud Ruyrium legitur, patre in bona senectute defuncto, matre quoque, ut superius dictum est, de-

B

baechante persecutionis tempestate, ceteris discedentibus germanis, ipsa quoque a domo paterna exivit. Quo enim tempore, quove auctore persecutionem illam exortam esse, dicemus? Num agente in Gallis Juliano? Id quidem S. Eliphii Acta testantur; sed minus credibile nonnullis apparet: quippe Julianum quidem anno 560 et initio sequentis in hisce Occidentis partibus versatum esse, concedunt, sed nullam voluit Christianis exhibuisse molestiam, qui Christianae fidei cultor etiam tum callida simulatione videri volebat, ut lib. XXI Historiarum suarum his verbis Ammianus refert: Utque omnes, nullo impediendo, ad sui favore illiceret, adhaerere cultui Christiano fingebat, a quo jam pridem occulte desciverat, arcanorum participibus paucis, haruspicinæ augurisque intentus, et ceteris, quae deorum semper fecere cultores. Et ut hac interim celarentur, feriarum die, quem celebrantes mense Januario Christiani EPIPHANIA dicitant, progressus in eorum ecclesiam solemniter Numine orato, discessit. Moverunt ista Baronium ad annum 562, ut sub Salustio Galliarum praefecto, Juliano carissimo, nominique ob id Christiano infensissimo S. Eliphii martyrium contigisse, diceret.

eo verisimili-
ter tempore,

C

19 Accedit, Juliani exercitum, quem sibi devincire, quoquo modo posset, satagebat, et Christianis militibus, teste Zonara, maximam partem coaluisse, atque adeo ere ejus fuisse, ut Christianorum sanguini vel invitum parceret. Juliani in Gallis persecutionem non adeo quidem violentam atque apertam fuisse, ac S. Eliphii Acta insinuant (neque enim ea quantum ad singula probò) facile credo: at nullam omnino fuisse, non item. Adeone constanter animi moderationem aequitatemque, cujus laudem affectabat, Julianus coluit, ut nullum toto eo tempore, quo in Gallis egit, latentis odii indicium prodiderit, homo inconstantiae levitatisque perpetuae? Aut adeone hebeti fuit ingenio, simplicique, ut, praeter fidem, quod causaretur, si quando Catholicum persequi vellet, inveniendò non esset? Quid? quod illi, ut Eliphio violentas manus injiceret, peculiaris titulus non defuerit? Eodem enim Zonara teste, Malitiam suam occultans, unumquemque pro arbitrio suo cultum sequi, quem vellet, praecepit. Eliphium autem traditorum ad fidem Catholicam gentitum, confractorumque idolorum pagani non solum milites, sed et duces, ut Acta referunt, accusarunt, quorum aequae ac Christianorum opera, auxilioque indigebat: captis igitur Eliphium damnare Julianus potuit, non quidem quasi fidei causa, sed veluti violati praecepti reum, vitandaeque seditionis specie. Quid? quod non desint, qui in ipsis Gallis Julianum palam Christianis ritibus valedicisse, velint? Equidem S. Hieronymus sui temporis regum calamitates describens in

Epitaphio Nepotiani ad Heliodorum de Juliano haec D
habet: Julianus proditor animae suae et Christiani jugulator exercitus Christum sensit in Media, quem primum in Gallia denegarat; nimirum palam et publice, non clanculum et privatim: hoc enim jam ab annis duodecim fecerat, ut ipsemet scripsit ad Alexandrinos, cum nuper ad occupandum imperium e Gallis excessisset, cujus in Gallis commoratio sexennium non excessit.

20 Zosimus quoque refert, Julianum, cum (anno quo Julianus apostata

560) Parisiis ab exercitu Augustus salutatus esset, rem ad Constantium perscripsisse; Constantium autem, datis ad Julianum litteris, non modo irrita habuisse, quae facta essent, sed et illum ad se evocasse; usque acceptis, palam animi sui de Numine sententiam ostendisse Julianum et eorum omnibus dixisse, potius se diis, quam Constantii verbis, seque vitamque suam permissurum. Denique Julianus ipse in epistola ad S. P. Q. Atheniensem, in vivis adhuc agente Constantio, scripta, suam a fide Catholica defectionem aperte profitebatur, ut hac in re minime audiendum videatur Ammianus, dum lib. XXI cap. 3 ait, Julianum tum primum pectoris sui arcana patefecisse, cum, mortuo Constantio, solus universo potiretur imperio. Ut sit, Julianus Viennae agens, inerte anno 561, teste Ammiano lib. XXI cap. 1, dubius haerebat etiamnum, alliceretne ad concordiam Constantium, an aperto Marte aggrediretur: esto igitur, etiam tum Christianum sese finxisse Julianum, nec Christianos hactenus persecutum: quid vetat asserere, eum aliquanto post et descivisse palam a fide, et Christianos persequendi initium fecisse, eumque inter ceteros infensum sibi expertum esse S. Eliphium, etiam tum Christianum sese finxisse Julianum, nec Christianos hactenus persecutum, ac forte Solimariaca (erat enim e militaribus stationibus una) Grandensi oppido vicina, transiens Rhenum cum exercitu adit Alamannorum confines Ratis tractus, populantum excursions repressurus?

21 Sane Julianus, ut Ammianus refert lib. XVI cap. 2, anno 556 Vienna digressus per Decem Pagos (alterum Lotharingiae oppidum vulgo Dieuze dictum) transiens Alamannos ad ceteriores Rheni ripas adortus dissipavit: adeo ut et anno 561 Rauracos, versus territorium Basileense ad Rheni ripam sitos, Vienna adiens Leucorum fines facile peragrare potuerit. At, inquit, Julianus postrema in Alamannos jam erat expeditione perfunctus, atque in prociectu, ut Illyricum peteret, cum Christianorum militum metu Belonam non publico, sed ritu secreto placavit, ut lib. XXI cap. 3 idem habet Ammianus: illius igitur a fide defectio etiam tum plerosque latebat. Fateor, haec itis, quae in superioribus diximus, adversari: verum Ammiani ea in re auctoritatem mihi dubiam reddit causa non una: primum quidem, quod Ammianus hisce rebus non interfuerit: jam enim ante una cum Ursicino magistro equitum e Gallis in Orientem evocatus fuerat, ut lib. XVI cap. 10 videre est. Deinde, quod citius Juliani defectio palam innotuerit, ac Ammianus scribit, quod numero superiore ostensum est. Denique, quod eo ipso die, quo in Illyricum cum exercitu, quem multa arte jam pridem circumvenerat, iter arripuit, publice diis litasse videatur. Audi ipsismet Julianum ad S. P. Q. Atheniensem ita scribentem: Tum quoniam sacris pro exitu celebratis eo die perlitavi, quo de nostra huc profectione eram allocuturus; non solum pro mea salute; verum etiam pro utilitate reipublicae, et communi omnium libertate, ac praesertim Gallicanae gentis etc. Sub initium autem epistolae ista praemisera: Quapropter nemo me nugari, et inepte loquacem esse judicet; quod ea, quae non olim dumtaxat, sed et nuperime in omnium oculis gesta sunt, oratione complectar. Sed ad S. Mennam, unde digressi sumus, revertamur.

22 Itaque, ut e dubiis atque perplexis aliquid, miraculis clarè, quod saltem probabile videatur, dicamus, sub Juliano casare, vel potius augusto S. Menna, relicta paternis aedibus, unica comitante ancilla, sese commisit

A misit itineri, itura, quo se cumque Dei spiritus duceret: nec vero prodigijs id itineris caruit: properanti enim flumen quoddam immani lutoque gurgite moram obicit. Hæsit Virgo: non nauta, non navigium aderat transituræ: at illa prærens sibi fore cæleste auxilium, rata, flumen ingreditur; dum pedem promovet, cedit lutum, prodit arena; evanescit gurges, vadumque sicco pede transgreditur. Ut vero alteram fluminis ripam attingit, infixo terræ baculo, fontem elicit, perpetuum non itinertibus modo, sed febricitantibus etiam refrigerium. Ita quidem hunc fontem Fragmenti auctor describit, ut illum probe novisse videatur; at sane dolendum est nihil ipsum dixisse eorum, unde fontis situs eruatur. Ut vero dictis suis fidem faciat, vadum illud, etiam sua memoria, S. Mennæ vadum appellatum, scribit; in quo quidem fidem meretur, nisi fuerit instigiter mendax, vel recentiorum temporum fabulator aliquis ista confinxerit. Calmetus S. Mennæ vadum et fontem ait, frustra a se esse quæsitum tum Solimariacæ, tum vicinis in locis: sed alibi forte isthæc erant investiganda; nusquam enim fluminis nomen, apud quod ista contigisse dicuntur, expressum legi. Ceterum S. Manna ad radices montis Vosagi seu Vogesi inde progressa substitit in loco, cui Fontaneto nomen est; ibique reliquum vitæ cursum (incertum, qua morte) conficit. Fontenoy-le-châtel, ut a varijs hujus nominis locis, vel ad illud sono significationeque proxime accedentibus et passim tum in Lotharingia, tum alibi non raro occurrentibus secerneretur, Castellanus sermone vernaculo nuncupavit. Unus a ceteris discrepat Fragmenti auctor, qui, S. Mennam Pusinnellis consedis, ait; qui locus idem est (si recte conjicio) qui pagus Gallicæ dictus Pusieux, haud procul Portu suavi distans; unde Fragmentum Vitæ S. Mennæ ad nos transmissum est. Ruyrius vero, qui Mss. Portus suavis est usus, Fontaneto S. Mennæ sedem afficit. Nihil dico de miraculis, quæ, cum adhuc in vivis esset, ut par est credere, inquit Fragmenti auctor, edidit; quorum posteritati memoriam evoluta interim temporum series et scriptorum subtraxit inopia.

Fontaneti in Lotharingia, ubi, uti et in Portu suavi, quo

B 25 Contra virtutum ejus sanctitatisque famam altius hominum animis insedis, testis locuples est cultus sacer, quem per Lotharingiam jam olim habuit, habetque etiamnum. Festum ejus antiquum Tullensis ecclesiæ Breviarium, uti et aliud anni 1553 die 5 Octobris colloca. Ecclesiæ vero Fontanetana, in qua defunctæ corpus primum fuit humatum, S. Mennæ tutelæ patrocinioque commissa fuit, eamque ut patronam veneratur etiamnunc, teste Calmeto. Cum vero S. Mennæ exuvias Fontaneto ad Portum suavem Bruno Tullensis episcopus, qui ad summum Pontificatum euectus, Leonis IX nomen assumpsit, transtulit, ejusque nomini, ut num. 11 ostensum est, ecclesiam erexit, dicavitque, ingens cultui ejus accessio facta est. Contigit ea translatio die 13 Maji anno 1016 secundum Lahierium in Menologio SS. Virginum et Arturum in Gynæceo sacro, ut apud nos ad diem 13 Maji legitur; uti et secundum Rapinium et Rinaldum; citantque hi omnes Ruyrium: verum in altera Ruyriani Operis editione, quæ anno 1654 Spinatii in Lotharingia prodit, non annum 1016, sed annum 1056 lego. Usi fuerunt verisimiliter illius editione prima anni 1625: sed illam propter multiplices errores typographicos auctor ipse suppressit, ut in Catalogo Scriptorum Lotharingicorum Calmetus scribit. Neque immerito in posteriori editione anno 1016 annus 1056 substitutus est: etenim Hermannus Tullensis episcopus, qui Brunonem proxime præcessit, anno 1026 in vivis numerari desiit, eodemque Bruno electus est, ut in Historia episcoporum Tullensium Adsonis continuator Brunoni æqualis vel suppar habet in ejusdem Brunonis seu S. Leonis IX Vita. En verba: Anno igitur vigesimo sexto ætatis suæ (Bruno) et ab Incarnato Dei Verbo millesimo vigesimo sexto occurrente anno, sede vacante per mortem Hermannis bonæ memoriæ, communi voluntate, parique cleri ac plebis consensu in hac sede præfectus est episcopus.

Octobris Tomus II.

24 Sita est ea ecclesia haud procul Mirecurtio, adjunctumque sibi primum habuit sacrum virginum cœnobium; cujus primum lapidem Hermannum fecisse, Ruyrius ait: legerat is S. Leonis Vitam (illam habes apud Mabillonium in Actis Sanctorum Ordinis Benedictini tom. VI part. 2) a Wiberto æquali conscriptam, cujus lib. 1 cap. 15 ista leguntur: Quin et in Portu suavis cœnobio a suo prædecessore, ex pontificalibus stipendiis inchoato, sed a se studioso labore ædificiis et sumptibus ad unguem adornato, devotam sanctimonialium constituit congregationem, atque nobilis generis vitæque laudabilis quamdam, nomine Berrennam, ipsi cœtui matrem ordinavit: legerat hæc, inquam, Ruyrius, indeque, ni fallor, effici credidit, id operæ præstitisse Hermannum; quod tamen Bertholdo, quem proxime exceperit Hermannus, Pontifex ipse num. 11 citatus diserte adscribit. Porro sacras hic virgines anno 1045 a Leone institutas fuisse, in Historia Mediani monasterii scribit Joannes de Bayon, notante Mabillonio citato jam proxime. Consonat Joannes Herculanus cap. 19; sic scribit: Bruno vocabatur ante Pontificatum (S. Leo) et cum esset Tullensium episcopus, circa annum ab orbe redempto millesimum quadragesimum tertium cœnobium Portus suavis a suo prædecessore Hermanno inchoatum absolvit et vestalibus inhabitandum concessit. Cœnobium id Ordinis Benedictini principio fuit, at a tribus circiter sæculis conversum est in collegium seu abbatiam nobilium canonicarum sæcularium, quæ S. Mennam patronam habent, ejusque festum celebrant cum Octava. Patet igitur S. Mennæ cultus, sed et Lahierii lapsus, cum id canonicarum collegium fuisse ab ipsa S. Menna conditum scribit, et totius forte Galliæ vetustissimum.

AUCTORE J. B. ejus reliquias translate sunt,

25 Alterum S. Mennæ nostræ cultus, et quidem perantiqui argumentum Litanis Anglicanæ, de quibus num. 15 actum est, suggererent, modo memoratam ibi S. Mennam eandem ac nostram esse, constaret: verum id ratio nulla evincit; imo oppositum potius suadet, quod nulla in iis S. Eliphii mentio fiat, nulla S. Eucharii, nulla denique ceterarum virginum, quæ passim S. Mennæ sorores habentur. Præterea S. Mennæ cujusdam reliquias in basilica abbatie S. Vincentii supra altare majus in urbe Metensi asseruari, ex Ruinartii litterario in Alsatiam Lotharingiamque itinere intelligo: ast alia rursus videtur a Nostra, et e S. Ursulæ sociabus una: sic enim habet thecæ inscriptio: Anno Domini mclx positæ sunt in hoc scrinio hæc reliquæ pars capitis et capilli... S. Ursulæ maxilla cum dentibus, S. Pantulæ reliquæ S. Virgine et aliarum Coloniensium, Luciæ, Waldradæ, Mennæ, Felicitatis. Hisce, quæ de S. Mennæ cultu ecclesiastico adiciam, non habeo, nisi Officium, quo per Octavam in Portu suavi ejus festum colitur, proprium esse, secundum Ruyrium. Non possum tamen non mirari Tillemontium, dum de Juliani persecutione agens ait, S. Libariæ et S. Mennæ loca sepulturæ ab Actorum S. Eliphii auctore assignari æque parum cognita, ac sint ipsæ Martyres. Ubi igitur eas tumulum nactas scribit? illam apud civitatem nomine Grandem, hanc in Porces seu Portu suavi. Certe Grandensis oppidi, ubi dicatum sibi habet S. Libariæ templum (Calmetum consule tom. I Historiæ Lotharingicæ pag. 202) in Odoronsi pago insignia rudera hodieque conspicua sunt: de Portu autem suavi nihil opus est loqui.

E

colitur ut Patrona.

F

26 Quamquam autem vestustioribus martyrologis S. Manna incognita fuerit, non fuit tamen adeo obscuri nominis, ut latuerit Grevenum, ut Ferrarium, Saussayum, Arturum, Castellatum, aliosque recentiores non paucos. Grevenus ad diem 27 Novembris sic scribit: In Francia, Mennæ virginis. Ad diem 5 Octobris in Catalogo Sanctorum Generali Ferrarius: In territorio Tullensi, S. Mennæ virginis. In Supplemento Saussayus: In Tullensi territorio ecclesia de Portu suavi (quæ titulo et tutela sancti Nicolai est tota Gallia et Germania celebris) natalis S. Mennæ virginis gloriose. Arturus in Gynæceo sacro: Apud oppidum S. Nicolai de Portu, in Lotharingia,

Recentiorum aliquot

AUCTORE
J. B.

tharingia, diœcesis Tullensis, veneratio S. Mennæ, virginis eximie fidei, ac religionis; quæ, excusa mortis sarcina, evolavit ad gloriam. *Idem ad diem 15 Maji*: Apud Portum suavem, Tullensis diœcesis, translatio S. Mennæ virginis et martyris. *Portum suavem, cujus ecclesia Virgini Matri et S. Mennæ dicata est, cum oppido S. Nicolai ad Murtam fluvium altero circiter a Nancio millari sito, et Portus olim appellato, eoque devotionis ergo peregrinantium frequentia nobili, nominum similitudine falsi Sausayus Arturusque confudisse videntur. Castellanus in Martyrologio Universalis*: Fontaneti (*Fontenoy-le-Châtel*) ad radicem montium Vosagi in Lotharingia, sancta Manna virgo; cujus corpus in ecclesia canonicarum Portus suavis (*Poussay*) prope Mirecurtium honoratur.

de S. Menna
elogia.

27 *Hiscæ denique adjicio, quod parte altera Lillii Gallix sanctæ cap. 5 Virgini nostræ tenuit Rinaldus elogium*: In Campaniam etiam nostram e celo cecidit Manna, a Judaico discrepans epulo, quod illud ros præcessit, illam est secutus, quo ab episcopo Catalaunensi aspersa, omni caruit macula. Sed in eo conveniens, quod suavis et mira fuit, et Manhu de illa dici debuit. Primo enim genere mira fuit, quæ fratres duos Elophium et Eucharium martyres, et sorores quatuor sanctitate illustres habuit, quibus septima non decessit, germanior animo, quam sanguine. Nam spretis, quibus parabatur, nuptiis, præstanti forma puella, ad Catalaunensem accessit episcopum, sacris tum operantem, ut, quam deperibant proci formam, eo absconderet, quod offerebat, velo. Sed abnuente antistite, ne Dactium ejus læderet parentem, tanto audentior, quanto mortali superior, angelus fecit, qui sublatus in auras velum, summo et æterno Pontifici benedicendum obtulit, et Mannæ capiti, spectantibus omnibus, sensim delapsum imposuit. Paucis post hæc diebus, prædives et nobilis adfuit procus, cui ad matrimonium ineundum a Mannæ parentibus dictus fuerat dies, sed Sabbathum, fuit, Manna legi non potuit. Ex eo enim tempore Mannæ perpetuum fuit Sabbathum, quo divinum coluit Numen, et a nemine legi potuit, una excepta morte; a qua in urna (quam Gomor potuit dicere) fuit recondita, anno circiter cccclxxx. Si jam dudum ad Portum suavem, cælestem et terrestrem, navem suam appulit, et in utroque, hinc animo, hinc corpore quiescit, bene usa est velo, et Mannæ congruum adeptæ est locum, cum Portum tenuit suavem.

VITA ACEPHALA

C Auctore anonymo.

Ex Ms. Puteolensi.

S. Menna ex
septem

a

b

c

* supple qui

d

* supple
mentionem
facere, aut
quid simile

Inter quas effulsit beata virgo Menna *a*, quæ omnium bonorum digna præconio, velut lucerna in obscuro loco, sic Sanctensi resplenduit pago *b*: cujus quia describere miranda Acta pro posse, propitiante Deo, disponimus, locum nativitatis ipsius necesse est, ut non segniter prætereamus. Pagus igitur Solecisius *c* locus exstitit felicis ejus natalis, adjacens confinio territorii Sanctensis provincie, Mosam fluvium habens pro limite. Mater vero tam præclari germinis vocata est Lieutaudis: quorum alter genitor, in loco nominis ipsius, videlicet Bactii, * dicitur MANSUS. Genitrix denique mausoleum habet in oratorio S. Petri Apostolorum principis, in villa inclita, cui nomen Mons-Romarici *d*. Hi itaque in confinio Solecisi territorii vico, qui prius appellatus MANSIONIS, inelytum tunc temporis habuere fundum et satis egregie habitationis domicilium. Sed quia, ut scriptum est, omnia opera occidunt et aucta senescunt, qui tunc erat opulentus et insignis, nunc factus est locus quasi ad nihilum. Horum itaque specialium parentum * non parum operæ pretium habetur, si non ad anteriora sanctæ Proles gesta festinarem. Num quidnam ma-

xima laude non sunt digni, quibus dispositio divinæ D clementiæ talem concedere dignata est gratiam parturiendi? Profecto gratia Spiritus septiformis diffusa est in eis, dum idem specialis numerus in eorum partu est sanctificatus.

2 Septem enim proles sexus utriusque genuerunt, quæ, superna operante clementia, de virtute in virtutem per bona opera insignia scandentes, ad clara cæli palatia conscenderunt. Si quis autem scrupulos eorum nomina nosse desiderat, ita absque ambiguitate teneat. Fuerunt ex ipsis sexus masculini S. Eliphium, S. Eucharium; sexus vero feminini S. Guntrudis, S. Susanna, S. Libaria, S. Oda, et ipsa, de qua loquimur, sancta virgo Menna *e*. Horum primus (ut aiunt) B. Eucharium igne tribulationis examinatus, sicque perbeatus per martyrii palmam roseam adipisci meruit coronam. Cujus germanus frater, agonis suppar effectus, martyrum supernum se adeptum gaudet conventum: uterque autem in episcopo Tullensi propriis templis et titulis insignitus, liquido patet quærentibus *f*. Dei autem famulæ sorores eorum uno ardore atque eodem supernæ patriæ desiderio succensæ, post hujus calamitosæ vitæ tribulationes et ærumnas, quas pro Christo pertulerunt, cum multiplici bonorum actuum fructu, consummato fructu * certaminis, ad bravium pervenerunt, atque supradicto episcopo tres earum in Campania, Francia regione, beato fine quieverunt *g*. O vere beati parentes, qui educaverunt tales! et vere felix regio, cui talibus patrocinia conferuntur. Et profecto quorum cur ab invicem talis dissidii disparatio contigerit, sequens narratio manifestabit. Verum quia a tramite arripit expositio in laudem tamen ipsius gloriosæ nativitatis aliquantum digressi sumus, restat, ut jam nunc a diverticulo compendium repetamus: tamen parum quiddam est retrogradandum, ut, quemadmodum a cunis educata sit, notitiæ intimitur fidelium.

5 Felix igitur Menna materni visceribus, naturæ Auctore opificante, profusa jam ipsa corporalis speciei gratia ostendebat, qualis postmodum formositas ipsius animæ futura erat. Quam laudabilis pater, ut erat prosapia et ditionis regie, Calatania civitatis episcopo sanctissimo Memmio direxit, quatenus eam ipse mystico regenerationis fonte abluere atque ex eodem lavacro almifluis manibus ipse vellet suscipere *h*. Quod sanctus pontifex concite executus est, et valde gavisus regii sanguinis Pusiolam creare sibi satagit filiulam. Intuitus vero in eam, divino Spiritu, ut erat miræ contemplationis, præ sagam futuræ sanctitatis indolem diligenter adultam imperat sibi referri post quinque annorum revolutionem. Parentes igitur non secus, ac jussi sunt, faciunt, et sanctissimo patrono dilectum pignus retransmittunt, obsecrantes amicabiliter, ut prona Puellulæ industria bonarum artium imbuetur affluentia. Qui oppido gaudens, in monasterio puellarum Christo diu noctuque famulantium *i* Filiulam tradidit, ut per aliud lustrum sub ferulis litterariæ disciplinæ et castimonie puritate nutretur. Susceptam Dei famulæ dilexerunt unico, et prout talis patiebatur ætas, aluerunt sincere, imbuentes eam sacris litterarum studiis et divina lege, non mediocriter, sed perfecte: quæ in brevi temporis spatio ad tantam scientiæ et sanctitatis evecta est perfectionem, ut ceteræ eam pro insita dulcedine, charitatis affectu sincere sicut germanam diligenter sororem. Nulla namque discendi mora est, ubi Spiritus doctor adest: cor enim, quod resplenduerit, inflammat.

4 Transacto denique lustris curriculo in tali sanctorum studiorum luctamine et palestra, coeperunt parentes, ut natura fert, tenere eam diligentes, de Filia suspirare, propriamque repetere, nec * pontifex aliquam potuit obtendere piam super Filiolæ retentione stropham aut cavillationem: quia nimirum hoc prohibebat ingenue parentelæ sublimitas, paternique fastus imperiosa nocendi facultas. Nullo annis, nulloque conamine valens eam retinere, tandem

sanctis Bactii
et Lienrudis
prohibus una.

e

f

* forte cursu

E

g

ab episcopo
Catalaunensi

h

F

i

ad virtutem
erudita

* deest vox,
quæ via legi
potuit; forte
Agius, id est,
sanctus.

AUCTORE
ANONYMO.

virtutum signis enituit, quæ jam defuncta assidue gloriosa in miserorum calamitatibus elucescit: ut spero autem, sicut nunc ita assiduitate sua viluerunt, et quia tunc defuerunt scriptorum magna ingenia, ideo gestorum ejus habetur penuria. Exactis itaque in bonis operibus et sacris studiis pluribus annorum curriculis, moribus et annis matura caelestia invitatur ad regna. Corporali igitur superveniente molestia, carneo solvitur loro Abrahamæ confovenda sinu placidissimo, cujus felix anima Dominum sitiens, supernis comitata cœtibus, virtutum pennis æthereæ petiit regna r, in quibus regnat Christus perennis virginum sponsus et corona.

ANNOTATA.

a Quod hic desideratur Vitæ exordium, tantummodo continere, promissam Christi gratiam operumque fidelium nemini unquam defuisse, ex Ruyrio intelligitur.

b Leucorum is pagus est, Segintensis vel Segontensis alias dictus: le Saintois Galli vocant. Situs est inter Calvomontensem et Tullensem pagos, ubi modo Vadans-mons (Vaudemont) visitur.

c Idem locus est, qui Solimariæ: situm illius habes num. 4 Commentarii prævii.

B d Lotharingæ oppidum diœcesis Tullensis nobili canonicarum secularium collegio inclutum, quod a S. Romarico nomen obtinuit.

e Colitur S. Eliphio 16, S. Euchario 27, S. Libaria 8 Octobris. Omnium, si Odam excipias, ad diem 11 Octobris Saussayus meminit.

f Haud procul Solimariæ mons est S. Eliphio cognominis: illic templum suo nomini dicatum habet. S. Euchario templum insigne Liberiduni condidit anno 1148 Petrus de Brizey, Tullensis episcopus, teste Calmeto lib. v Historiæ Lotharingicæ cap. 7. Id si primum fuit, liquet, Fragmenti auctorem a S. Mennæ temporibus intervallo satis longo fuisse remotum.

g Locum mutilum ita ex Ruyrio suppl: Atque supradicto episcopo (Tullensi) tres earum, reliquæ duæ in Campania tumulatae sunt. S. Libaria in Gran olim oppido, nunc Odornensis pagi vico, sepulta est; S. Menna Fontaneti. Itaque hæc ad diœcesim Tullensem spectant; uti forte et S. Oda, si hæc eadem sit atque illa, quam ad diem 16 Februarii signat Breviarium Tullense anni 1553. Quo loco

sepultæ sint cetera, distinctius explicatum non D invent. Ceterum de horum Sanctorum cognatione numeroque consule Commentarium prævium a num. 3.

h Incertum tamen, num. S. Memmius Mennam sacro fonte lustravit, indeque suscepit, an alius Catalaunensis episcopus. Porro baptizantis et suscipientis operam unius ejusdemque hominis subinde fuisse, inauditum non est. Adi Commentarium nostrum num. 13 et Commentarium prævium ad Acta S. Remigii num. 124 et seq.

i Verisimiliter priuata aliquot virginum Deo devotarum domus fuit, non religiosa societas. Vide num. 16 Commentarii prævii.

k Respicit auctor verba Domini Matt. 10 v. 18 et 19. Et ad præsidet et ad reges ducemini propter me, in testimonium illis et gentibus. Dum autem tradent vos, nolite cogitare, quomodo aut quid loquamini: dabitur enim vobis in illa hora, quid loquamini.

l De virginum consecratione priorum quinque sæculorum part. 1 lib. 11 cap. 42 num. 11 ita Thomasinus de veteri et nova Ecclesiæ Disciplina: Et hæc quidem (virgines sacrae) vel suis ipsæ vel parentum manibus induebantur vili hac et fusca religionis veste, at alias solemnem consecrationem velabat episcopus ipse. Et paulo infra: Sed longe tamen sanctius, longe augustius erat hoc consecrationis velum, quod cum sacra pompa solus episcopus imponebat. Illa vero velamina, eodem teste, solebant esse colore purpureo.

m Non itaque a patre martyrium subit, ut quibusdam placet. Vide Commentarium prævium num. 18.

n Probabiliter Julianæ sub annum 561. Vide eundem num. et seqq.

o Sumpsit ergo Maria prophetissa, soror Aaron, tympanum in manu sua: egressæque sunt omnes mulieres post eam cum tympanis et choris. Exodi 15 v. 20. Verum hæc post transitum maris Rubri contigerunt.

p Nescitur modo Vadi illius locus.

q Illius habitationem ceteri, quos vidi, Fontaneti figunt.

r Nimirum circa annum 580: ita nonnullis visum est; sed mera conjectura utuntur: idcirco S. Mennæ obitum sub finem sæculi quarti lato fixi. Manuscriptum hoc de Sanctæ nostræ ecclesiæ ad Portum suævem translatis non meminit; sed, ut, initio, ita et sine fortassis mutilum est.

DE S. MAXIMIANO EP. CONF.

C

BAGAIÆ IN AFRICA.

F

J. B.

SYLLOGE.

S. Maximiani memoria sacra, sedes episcopalis, a synonymis diversitas, a Donatistis persecutio.

SÆCULO V.
S. Maximianus,
cujus
Martyrologia

Sanctum Maximianum ad diem 5 Octobris Martyrologium Romanum his verbis annuntiat: In Africa S. Maximiani episcopi Bagaiensis, qui a Donatistis iterum atque iterum sevissima passus, ex alta denique turri præcipitatus, et pro mortuo derelictus, gloria confessionis illustris quievit in Domino. Celebre quidem est in Donatistarum Historia S. Maximiani nomen, at in antiquioribus Martyrologiis non invenitur. Primus, ni fallor, eum Sanctorum albo inseruit Baronius, quem deinceps recentiorum nonnulli secuti sunt. Quæ autem de causa hoc præ alio quovis die annuntietur, præter merum fortasse Baronii arbitrium, assignando non sum: etenim quidquid de illo innouit, vix non soli Augustino id omne acceptum referri debet; in quo tamen nullum diei, quo rebus humanis exemptus est, nullum festivitatis alicujus vestigium exstat; neque mihi conscius sum, an aliquod alibi reperiat.

Ceterum Maximianus, qui modo Bagaiensis episcopus fuisse in Martyrologio Romano legitur, in editione illius Plantiniana anni 1586 Sagiensis nuncupatur: verum ea lectio passim minus probatur eruditis. Vagitanus quoque, Vagiensis, et Vaginensis in variis S. Augustini Operibus cum excusis, tum Mss. dictus reperitur: sed Bagaiensem potius monachi Benedictini S. Mauri dicendum censent, tum quod ita eum constanter nominet S. Augustinus lib. 11 contra Cresconium Donatistam, tum quod ita etiam habeant probe notæ Mss. septem, a quibus et alia quedam haud magnopere discrepant monumenta. Vide eorum Notas ad num. 7 Epistolæ 88, et ad num. 26 Epistolæ 185 S. Augustini.

2 Eadem de S. Maximiano, quæ Martyrologium Romanum, Castellanus refert, in suo Martyrologio Universali ad diem 5 Octobris, aliique recentiores. Addit ille in margine, nullam cultus, nullam diei quoque traditionem haberi, nisi in eorum sit Martyrum numero, qui Vagenses in Calendario Carthaginensi